לאתויי ליחכה נירו וסכסכה אבניו: הצד השוה שבהן: ① לאתויי מאי? אמר אביי לאתויי אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו. היכי דמי? אי בהדי דקא אזלי קא מזקי, היינו אש. מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו וממונך ושמירתו עליך, הני נמי כח אחר מעורב בהן וממונך ושמירתו עליך. אלא בתר דנייחי, אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור, מאי שנא בור שכן תחילת עשייתו לנזק וממונך ושמירתן עליך, הני נמי תחילת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך. אלא דלא אפקרינהו, לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור. לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור, מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו, תאמר בהני שכח אחר מעורב בהו. אש תוכיח. מה לאש שכן דרכו ② לילך ולהזיק, בור תוכיח, וחזר הדין. רבא אמר לאתויי בור המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה. ה"ד? אי דאפקרינהו, בין לרב בין לשמואל היינו בור, מאי שנא בור שכן תחילת עשייתו לנזק ושמירתו עליך, הני נמי תחילת עשייתן לנזק ושמירתן עליך. אלא דלא אפקרינהו, לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור. לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור, מה לבור שכן מעשיו גרמו לו, תאמר בהני שאין מעשיו גרמו לו. שור יוכיח. מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק, בור תוכיח, וחזר הדין. ③ רב אדא בר אהבה אמר לאתויי הא דתניא: כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן, בימות החמה אין להם רשות, בימות הגשמים יש להם רשות, אע"פ שברשות אם הזיקו חייבים לשלם. היכי דמי? אי בהדי דקאזלי מזקי, היינו אש. אלא בתר דנייח היכי דמי? אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור, מ"ש בור דתחילת עשייתו לנזק וממונך ושמירתו עליך, הני נמי תחילת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך. אלא דלא אפקרינהו, לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור. לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור, מה לבור שכן שלא ברשות, תאמר בהני דברשות.

שור

לאתויי ליחכה נירו. שאם ליחכה האש חרישתו של חבירו או סכסכה אבניו חייב, באבנים שייך לשון "סכסוך" שלא נשרפו לגמרי אלא שסכסכה ונדבקה האש בהן וסכסכה מעט כדאמרינן (חולין דף יז:) גבי פגימת סכין מסוכסכת מרוח אחת שלא נפגמה מב' לדדין לגמרי ולהכי כתב אם לחייבו בהני דנפקא לן התם מאו השדה דלא שמעינן מהכך דמתניתין הא מילתא דליחייב בדבר שאינו ראוי לה כגון הכא שאין עיקר אש בכך: **הצד השוה שבהן שדרכן להזיק כו'**. דמשמע אף כל שדרכו להזיק ושמירתו עליך ומאי מלית לאתויי: **היינו אש**. דתולדה דאש היא דמאי שנא אש מינה, שכן כח אחר מעורב בה, הני נמי כח אחר כו': **בתר דנייחי**. מזיקי בהן שור או חמור: **אי דאפקריה בין לרב בין לשמואל**. דפליגי בהפקר בפ' המניח את הכד (לקמן דף כח:): **היינו בור**. דתרווייהו אמרי כל תקלה שהפקיר נפקא לן מבור דחייב דכי היכי דחיובא דבור הוא ברה"ר דהוי הפקר כדאמרינן בפ' שור שנגח את הפרה (לקמן דף מח:) שעל עסקי כרייה ופתיחה באה לו אף כל תקלתו שהפקיר חייב דהא נמי תחילת עשייתן לנזק דהוה ליה לאסוקי אדעתיה דסופו ליפול ברוח מצויה: **אש תוכיח**. והיינו דנקט במתני' הלך השור: **שכן דרכו לילך כו'**. אבל אלו לא הזיקו בהליכתן אלא השור והחמור נתקל בהן: **וחזר הדין**. דאיכא למפרך מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו, ואתיא בהלך השור דמתניתין: **בורו המתגלגל**. כגון הניח אבן ברה"ר ובעודה במקומה לא הזיקה וגלגלה רגלי אדם ובהמה למקום אחר והזיקה שם: **אי בהדי דאזלי מזקי כו'**. לא גרס והכי גרסינן היכי דמי אי דאפקרה בין לרב בין לשמואל כו': **מעשיו**. כרייתו גרמה את ההיזק אבל מעשיו של זה לא הזיקו אלא רגלי אדם ובהמה שגלגלוהו: **שור יוכיח**. שאין מעשה בעלים גרמו ההיזק אלא ממונו הזיק והיינו הלך השור דנקט במתניתין: **כל אלו שאמרו**. וקתני ואזיל להו אלו הפותקים ביבותיהם וגורפים מערותיהם כלומר כל אלו שאמרו חכמים שיש להן רשות להשליך נזקיהן לרה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן פותחין צינורותיהן המקלחים שופכים ששופכין מחצריהן לר"ה: **וגורפין מערותיהן**. ומשליכין זבליהן לרה"ר: **בימות החמה אין להם רשות**. מפני שהרחוב נאה והוא מקלקלו אבל בימות הגשמים שהרחובות מלוכלכות יש להן רשות: **ואע"פ שברשות**. ב"ד משליכין, אם הזיקו חייבין: **כחו הוא**. והיינו 'אדם' ותנא ליה במתניתין:

אי לרב דאמר כו' לא גרסינן כדפירשנו לעיל*: **מה** לבור שכן אין כח אחר מעורב בו. למאי *דפריך דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו לפי שהרוח מסייע לו ה"מ למפרך הכא מה לבור שכן מעשיו גרמו לו תאמר באבנו וסכינו אלא לפי דפירכא שכן אין כח אחר מעורב בו חשיב טפי דהשתא ליכא למימר שור יוכיח אלא אש גרידא ולקמן גבי בור המתגלגל פריך מה לבור שכן מעשיו גרמו לו דלא שייך התם שכן אין כח אחר מעורב בו דהיכי נימא תאמר בור המתגלגל שכן כח אחר מעורב בו דמשמע דלא הוי בור אלא על ידי כח אחר וזה אינו שהרי נעשה בור בלא כח אחר משמניחו ברה"ר: **לאתויי** בור המתגלגל. בכל הספרים כתוב אי בהדי דקא אזלי קמזקי כחו הוא ופירש הקונטרס דלא גרס ליה וטעמא משום דאמרינן לקמן בהמניח (דף כז:) אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ובעל התקלה נמי אין לחייבו מטעם אדם המזיק אלא משום דחשיב כרוח מצויה והוי אשו ואין למוחקו בשביל כך דלענין כדי שלא ילכו כ"כ בחוזק שיתיזו ויזיקו דרכו להתבונן שפיר ולהכי פריך כחו הוא ויתחייב המגלגל הכל ולא בעל התקלה ואע"ג דלגבי כלב שנטל החררה והלך לגדיש כו' (לקמן ד' כב:) ופריך בגמרא (ד' כג·) וליחייב בעל הגחלת כמי שהוא בעל התקלה היינו משום דכלב לאו בר דעה הוא אבל הכא *המקלקל בר דעה הוא תדע דאם הדליק אש ובא אחר ושרף טלית חבירו או חפר בור ובא אחר ודחף שור חבירו לתוכו אין סברא שיתחייב בעל הבור או בעל האש והמגלגל ברגלי בהמה אם הזיק בהדי דאזלי יתחייבו שניהם בעל הבהמה ובעל התקלה והא דאמרינן לקמן בפרק הפרה (ד' נג:*) שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולן חייבין דמשמע אפילו בעל הבור צריך לומר דמיירי אדם בלא כוונה דכיון דאין בכוונה כלל חייב בעל הבור כמו האדם והא דאמרינן (שם) לענין ד' דברים ודמי ולדות אדם חייב האי ד' דברים היינו נזק צער וריפוי ושבת אבל בושת אין חייב עד שיתכוין כדאמר בהחובל (לקמן ד' פו·) ולא הוי כארבעה דברים דלעיל דהתם לא חשיב נזק והא דאמר (לקמן נג:) לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב צ"ל דהיינו דוקא בכוונה אע"ג דלא הוי דומיא דאדם דבשלא בכוונה ליכא כופר ושלשים של עבד כדאי' בשילהי שור שנגח ד' וה' (לקמן ד' מג·): **מה** לבור שכן שלא ברשות. *דאפילו עשאו ברשות ואח"כ הפקיר כיון שהפקיר הייני שלא ברשות: **תאמר** בהני דברשות שור יוכיח. וא"ת למ"ד תנא שור לרגלו היכי קאמר שור יוכיח דברשות חייב והא רגל לא מיחייב אלא ברשות הניזק ושם אין לו רשות וי"ל כגון שהלך ברה"ר והתיז והזיק ברה"י דחייב כדאמרינן לקמן (דף יט·): {שייך לע"ב} ה"ג **הכותל** והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטור מלשלם וכן כתוב בספרים של רש"י וכן בספר רב אלפס וכן עיקר אבל אותם דכתוב בהו חייב לשלם לא נהירא דכיון דבשלא הזהירו חייב לא יתכן להקל עליו לפוטרו ממה שמזהירין אותו לקוץ ולסתור: **אי** דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור. וא"ת והא משמע לקמן בהמניח (ד' כט·) דלכ"ע המפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפטור והאי נמי אונס הוא דבבנין ונטיעה שעשה לא פשע כלום וי"ל כיון שהזהירו לקוץ ולסתור שלא יזיקו ועבר הזמן הוי פושע והוי כמפקיר *נכסיו לאחר נפילת פשיעה: **היינו** בור. לכאורה נראה דמיירי כשהזיקו כותל ואילן בשעת נפילה גופה ואפ"ה מדמה ליה לבור מדלא קאמר הכא אי בהדי דקאזלי קמזקי היינו אש ועוד דאי בהיזק דלאחר נפילה מיירי אמאי פטור מלשלם הלא כיון שנפלו מיד היה לו לסלקן ועוד דא"כ לא הוה ליה למיתני לקוץ ולסתור אלא נתנו לו זמן לפנותו ולסלקו כיון דבהיזק דלאחר נפילה איירי אע"ג דבור אין הולך להזיק ואלו הולכים ומזיקין יש לנו ללמדם מבור דעדיף היזק דידהו שהולכים ומזיקין מבור שאינו הולך ומזיק אלא מזיק במקומו ונראה דבהיזק דלאחר נפילה

נמי

[לעיל ג: לקמן כח: לה: מח:]

[לקמן יט:]

[קדושין ה: כח: וש"נ]

לקמן ל.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה לבור שכן שלא ברשות דאפי' עשאו ברשות. עי' לקמן כח ע"ב תוס' ד"ה ה"מ:

נ"ל נזקיו

[דף ג: ד"ה מבורו]

צ"ל דפירכא

מד א מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף ב:

מה ב ג מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ב ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף א:

מו ד מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ג:

מז ה מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף ב:

"ולא דמי לבור"

"וחזר הדין"

[צ"ל המגלגל]

[ע"ש בתוספות ד"ה שור]

◆

רבינו חננאל

לאתויי ליחכה נירו וסיכסכה אבניו: פיס' הצד השוה שבהן כו' לאתויי מאי אמר אביי לאתויי אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו בתר דנייחי. אבל [אי] בהדי דקאזלי אזקי לא איצטריך לרבויי ליה דהיינו אש אלא אפי' בתר דנייחי. רבא אמר לאתויי בור המתגלגל כו' רב אדא בר אהבה אמר לאתויי הא דתניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להן רשות בימות הגשמים יש להן רשות אע"פ שיש להן רשות אם הזיקו חייב לשלם. ומקשי' הלוקח רב ושמואל כבר פירשנו: